

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.27 (3291) ●

● ЧАЦВЕР, 26 ЛІПЕНЯ, 2012

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Фотаздымкі становяцца гісторыяй

На выставе “Беларусь шматнацыянальная” можна пабачыць, якое насычанае жыццё ў грамадскіх суполак **Стар. 2**

Волжскі бераг Песняра

На святкаванні юбілею пісьменніка ў Беларусь прыежджалі супрацоўнікі Музея Янкі Купалы з сяла Пячышчы Рэспублікі Татарстан **Стар. 3**

Светлыя згадкі даўнейшай пары

У сучасным Вільнюсе ёсць дзясяткі гістарычных месцаў, звязаных з жыццём і дзейнасцю знакамітых беларусаў **Стар. 4**

СУПОЛЬНАСЦЬ

Мінулае стукіае ў сэрцы

Два памятных знакі ўсталяваны літаральна днямі ў месцах масавага знішчэння яўрэяў у гады Другой сусветнай вайны: у горадзе Чэрвені на Міншчыне і ў вёсцы Молчадзь Баранавіцкага раёна. Вядомы архітэктар Леанід Левін, аўтар памятных знакаў, дапамагае ствараць такія і ў іншых кутках Беларусі.

Кацярына Мядзведская

У Чэрвені ў 1941-43 гадах фашысты знішчылі каля дзвюх тысяч яўрэяў, а ў Молчадзі ў ліпені 42-га растралілі 3600 чалавек. Дагэтуль у сэрцах нашчадкаў жыве боль за тых, хто тады загінуў. У розных кутках краіны паўстаюць мемарыялы, памятных дошкі. Толькі ў апошнія дзесяцігоддзе з’явілася больш за 60 памятных знакаў ахвярам Халакоста, праекты якіх распрацаваў вядомы беларускі архітэктар, старшыня Саюза беларускіх яўрэйскіх аб’яднанняў і абшчын Леанід Левін. Дарэчы,

гэты незвычайны чалавек, адзін з аўтараў праекта мемарыяльнага комплексу “Хатынь”, ствараў і мемарыяльны комплекс “Яма” ў Мінску, ля якога штогод 9 Мая і ў Сусветны дзень памяці ахвяр Халакоста 27 студзеня збіраюцца тысячы яўрэяў, помнікі ў Гарадзеі, Шунёўцы...

Нягледзячы на салідны ўзрост і нядаўна перажытую хваробу, Леанід Мендзелевіч “у страі”. Пад час нашай сустрэчы ў Мінскім яўрэйскім абшчынным доме да яго ўсё падыходзілі людзі. І ён гаварыў з імі пра гуманітарную дапамогу для сірот і інвалідаў, пра рабо-

ту клубаў для дзяцей і моладзі, добраўпарадкаванні яўрэйскіх могілак... Праектаў у Саюза беларускіх яўрэйскіх аб’яднанняў і абшчын — дзясяткі. Кожны ў Абшчынным доме можа знайсці занятка па душы: заняцка музыккай, маляваннем, танцамі, гімнастыкай, вывучаць іўрыт ці ідыш, атрымаць псіхалагічную дапамогу. “Так што адзін з галоўных міфаў пра яўрэяў, што яны заўсёды разам і трымаюцца адзін за аднаго, — праўдзівы”, — усміхаецца Леанід Мендзелевіч.

Шмат увагі ў Абшчынным доме надаюць гісторыі, культуры,

вывучэнню традыцый яўрэйскага народа. Вялікім дружным гуртом святкуюць нацыянальныя святы. А такія, як Новы год і Дзень Перамогі, часта разам з сябрамі з іншых нацыянальных суполак: цыганскай, нямецкай, літоўскай.

“Нам важна не патануць у песнях і танцах, — заўважае Леанід Левін. — Галоўнае ўсё ж такі — захаванне памяці пра трагедыю яўрэйскага народа, пра Халакост”. І тут праца рухаецца ў трох напрамках. Ідзе пошук імён загінулых. Толькі за апошнія некалькі год нашчадкі больш чым 30 тысяч пацярпелых даведаліся, што стала

з іх роднымі. Узводзяцца манументы і мемарыяльныя знакі ў месцах масавага знішчэння яўрэяў, праводзяцца семінары, канферэнцыі, прысвечаныя Халакосту.

Яшчэ для абшчыны важна падтрымліваць тых, хто апынуўся ў складаных абставінах. На ўліку арганізацыі больш 25 тысяч чалавек, у тым ліку вязні гета, інваліды, сіроты, адзінокія пажылыя людзі. “Галоўнае — каб ніхто ніколі не адчуваў сябе пакінутым і забытым, — лічыць Леанід Левін. — Нашы сябры ведаюць, куды ісці і да каго звяртацца, калі ў тым ёсць патрэба”. → **Стар. 2**

Леанід Левін — аўтар мемарыялу ў вёсцы Чырвоны Бераг Жлобінскага раёна

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Тэатр вяртае да вытокаў

Іна Ганчаровіч

Старадаўні Нясвіж цяпер мае статус Культурнай сталіцы Беларусі 2012 года. Увогуле ж у горада надзвычай багатая культурная гісторыя. Заснаваны ў 1223 годзе адным з прадстаўнікоў княскага роду Рурывічаў, Нясвіж, дзякуючы намаганням магнатскага роду Радзівілаў, у XVII-XIX стагоддзях стаў адным з найбуйнейшых культурных цэнтраў Еўропы. Першы арт-фэст ладзіўся менавіта ў Нясвіжскім замку, былой рэзідэнцыі Радзівілаў. Так, гэта галоўнае славуцасць горада, калыска музычнага і тэатральнага мастацтва краіны. За магутнымі сценамі замка займаліся, аказваецца, не толькі вялікай палітыкай. Дзякуючы намаганням Францішкі

Уршулі Радзівіл, жонкі князя Міхала Радзівіла, у горадзе склаўся першы на тэрыторыі сучаснай Беларусі прафесійны тэатр еўрапейскага класа. Маладая княгіня сама пісала п’есы і ставіла спектаклі. У вядомых еўрапейскіх артыстаў, спевакоў і танцораў бралі першыя майстар-класы адораныя прыдворныя, сябры і члены сям’і магнатскага роду.

Першы Нясвіжскі тэатральны форум прафесійных тэатраў, які нядаўна ладзіўся па ініцыятыве Міністэрства культуры, меў назву “Тэатр Уршулі Радзівіл”. У культурную сталіцу з’ехаліся майстры сцэны з усіх нацыянальных драмтэатраў краіны са спектаклямі, звязанымі з гісторыяй магнатскага роду Радзівілаў і старажытнай Беларусі. → **Стар. 2**

Тэатралізаваныя святы — гэта прыгожа і сучасна

Аўцюкоўскія спакусы

Да Усебеларускага фестывалю народнага гумару, які пройдзе ў вёсках Вялікія і Малыя Аўцюкі і горадзе Калінкавічы, далучыліся беларусы Украіны

Добры настрой, яркія ўражанні арганізатары свята абяцаюць усім, хто выберацца ў бліжэйшыя дні на Палессе. Сёлетні, сёмы ўжо фэст ладзяць Міністэрства культуры, Гомельскі аблвыканкам, Калінкавіцкі райвыканкам і Беларускі дзіцячы фонд. Ён пройдзе пад дэвізам “Не жыццё — адны спакусы”. Цікава, што ў вясёлую справу зрабілі важкі ўнёсак і беларусы замежжа. На пачатку фэсту адкрыецца сядзіба-музей гумару (яго называюць яшчэ “Сядзіба Каласка і Калінкі”) ў аграгарадку Малыя Аўцюкі. Ствараўся музей пры актыўным удзеле нашых суйчыннікаў з Украіны.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Тэатр вяртае да вытокаў

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Арт-фэст адкрываў спектакль віцебскага Нацыянальнага акадэмічнага драмтэатра імя Якуба Коласа “Леаніды не вернуцца на Зямлю” па матывах рамана Уладзіміра Караткевіча “Нельга забыць”, які прайшоў у тэатральнай зале замка Радзівілаў. А на замкавым двары было новае відовішча. Спектакль “Выкраданне Еўропы, ці Тэатр Уршулі Радзівіл” па п’есе княгіні ігралі артысты Нацыянальнага акадэмічнага драмтэатра імя Янкі Купалы. “У мяне была мара паставіць гэты спектакль, — сказаў на пачатку прадстаўлення Мікалай Пінігін, галоўны рэжысёр тэатра і пастаноўшчык дзеі. — Я спадзяваўся, што калі-небудзь гэты спектакль мы будзем іграць у Нясвіжы, дзе і былі напісаны п’есы. І мая мара збылася! Мы іграем у Нясвіжскім замку, дзе ў сярэдзіне XVIII стагоддзя вялікія Радзівілы арганізавалі свой прафесійны тэатр, першы ў Беларусі, і дзе тварыла таленавітая княгіня. І сёння мы іграем у памяць пра яе”.

Магу сказаць паводле ўласнага досведу: спектакль, перанесены з акадэмічнай сцэны ў замкавы двор, набыў столькі новых фарбаў! Так лёгка адтуль трапіць, падключыўшы ўяўленне, у эпоху Сярэднявечча і стаць госцем сямейнай пары Радзівілаў. А там цябе забаўляюць жартамі, песнямі, танцамі... Дарэчы, жадаючых акунцаў у атмасферу былога і адчуць лепшыя традыцыі таго часу аказалася вельмі шмат, і было больш за тры тысячы гледачоў!

Другі дзень фэсту адкрываўся спектаклем “Паланэз на развітанне” Мінскага абласнога драмтэатра з Маладзечна. Гэта гістарычная драма пра жыццё і дзейнасць вядомага кампазітара і палітычнага дзеяча Міхала Клеафаса Агінскага, які такса-

ма нямала паспрыяў развіццю тэатральнага і музычнага мастацтва ў нашай краіне. Завяршаў арт-фэстываль спектакль Нацыянальнага рускага акадэмічнага драмтэатра імя М. Горкага “Пане Каханку”. Велізарныя фантамы акцёрскай імправізацыі! Прастора замкавага двара раптам цалкам ператварылася ў тэатральную сцэну. Героі Радзівілаўскіх эпох ажылі, кароль са сваёй світай прыехаў на сап-

Сцэна са спектакля “Пане Каханку”

раўднай карэце. А яшчэ былі сяляне, якія вучацца лётаць, дзяўчаты са скрыпкамі і... крыламі, анёлы. Уражанні неверагодныя! Спадабалася ўсё — афармленне сцэны, касцюмы, трукі, рэплікі, вострыя жарты... Спектакль прымалі на ўра!

Праграма арт-фэсту не абмяжоўвалася пастаноўкамі. Перад вячэрнімі паказамі госці замка маглі наведаць Горад майстроў і рамёстваў, паслухаць меладычную сярэднявечную музыку і павучыцца танцаваць пад яе, паспрабаваць стравы, якія спрадвеку любілі на Беларусі. Для аматараў відовішчаў ладзіліся рыцарскія турніры — было што паглядзець, правесці час з карысцю.

Мы яшчэ раз пераканаліся: Беларусь — гэта ўжо даўно тое, што называюць словам “Еўропа”. Як увяіш, што яшчэ 200 гадоў таму ў Нясвіжы ігралі аркестры, ставілі камедыі ў стылі дэль-артэ, спявалі оперы... На голым месцы, як гаворыцца, такія культурныя з’явы не вырастаюць. І, пэўна, “выспеў” ужо на той час мясцовы люд, каб жыць па законах гармоніі і прыгажосці. І вучыцца лётаць — хай сабе і ў думках...

Фота з выставы “Беларусь шматнацыянальная”: таленты ў Івянцы

Фотаздымкі становяцца гісторыяй

Іван Іванаў

На выставе “Беларусь шматнацыянальная” можна пабачыць, якое насычанае жыццё ў грамадскіх суполак — армянскай, рускай, турэцкай, украінскай і карэйскай

Гэтая выстава фотаздымкаў стваралася да Фэстывалю нацыянальных культур у Гродне. Там і дэманстравалася пад час чэрвеньскіх урачыстасцяў. А цяпер яна разгорнута ў памяшканні апарата Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, што па мінскай вуліцы Камуністычнай. “Мы папрасілі актывістаў падабраць фотаздымкі, якія адлюстروўваюць усю шырокую палітру жыцця суполак: святы, вучобу ў нядзельных школах, сустрэчы і шэфскія канцэрты, патрыятычныя акцыі... — удакладняе супрацоўнік апарата Аляксандр Сасновіч. — Для таго, каб тыя здымкі, у асноўным аматарскія, лепш глядзеліся, давалася іх дадаткова апрацаваць. Затое цяпер імі можна любавання”.

Выстава ўжо выклікала немалы інтарэс. Дарэчы, знайшлося ў экспазіцыі і месца здымкам, якія рабіліся пад час сумеснай штогадовай працоўна-культурнай акцыі прадстаўнікоў розных этнасуполак “Наш дом — Беларусь”. На іх бачна, як яны садзяць кветкі на тэрыторыі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры

і побыту, што непадалёк ад Мінска. Сёлета, як мы ўжо расказвалі, этнаваланцёры высадзілі вялікі ўчастак лесу паблізу вёскі Каралеўшчына, што ў Валожынскім лясах. На нядаўнім пасяджэнні Кансультацыйнага міжэтнічнага савета пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў найбольш актыўныя ўдзельнікі акцыі, а таксама ўсе суполкі, якія бралі ў ёй удзел, адзначаны Падзячнымі лістамі ад Упаўнаважанага.

Лідары суполак на апошнім пасяджэнні Савета выказалі жаданне прадоўжыць праект “Беларусь шматнацыянальная”. Цяпер у апарата Упаўнаважанага пачаць збор здымкаў, якія адлюстروўваюць жыццё іншых этнасуполак краіны.

На пасяджэнні Савета заслухана інфармацыя і пра тое, што на пачатак кастрычніка намячаецца візіт вялікай колькасці актывістаў розных этнасуполак нашай краіны да калег у Літву. Мяркуюцца, што дапамогу ў арганізацыі і правядзенні такога знакавага мерапрыемства ў Вільнюсе, на якім лідары грамадскіх суполак суседніх краін абмяняюцца досведам працы, акажа і Згуртаванне беларускіх грамадскіх арганізацый у Літве. Адрозна ж на пасяджэнні была ўнесена прапанова аб тым, што “гістарычную сустрэчу” трэба будзе абавязкова належным чынам адлюстраваць і ў фотаздымках...

СУПОЛЬНАСЦЬ

Мінулае стукіае ў сэрцы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У Леаніда Левіна, бадай, і ўначы не змаўкае тэлефон. Дачка цікавіцца здароўем, у сябра яўрэйскай абшчыны, пенсіянера з Бабруйска, у старым доме патрэбны рамонт, калега-архітэктар прапаноўвае працу над новымі праектамі... Справам няма канца. “Я складзены нібы з дзвюх палавінак, — заўважае Леанід Левін. — З аднаго боку, заўсёды са мною клопат пра абшчыну, з другога — вялікае жаданне цалкам аддацца творчасці. Таму і шукаю цяпер сабе змену. Мару пра маладога ініцыятываўнага кіраўніка, які б

узяў усё ў нашай суполцы ў свае рукі”.

Акрамя работ па захаванні памяці яўрэйскага народа, майстар працуе і над аднаўленнем Шагалаўскага квартала ў гістарычным цэнтры Віцебска. А мабільная выстава эскізаў і фотаздымкаў яго твораў “Перажыць перажытае”, якая нядаўна пабывала ў Нацыянальным мастацкім музеі, цяпер вандруе па беларускіх гарадах. Была ў Бабруйску, Глуску, Баранавічах, Барысаве. Пазнаёміліся з экспазіцыяй і жыхары Германіі.

Для многіх Левін назаўжды застаецца адным з аўтараў ле-

гендарнага мемарыяльнага комплексу “Хатынь”, за які ён стаў лаўрэатам Ленінскай прэміі. Летась майстар атрымаў Дзяржаўную прэмію Беларусі — за працу над мемарыялам “Дзесяць-ахвярам Вялікай Айчыннай вайны” ў вёсцы Чырвоны Бераг, што ў Жлобінскім раёне Гомельшчыны.

Магчыма, і Шагалаўскі квартал з часам прынясе аўтару прызнанне і славу, аднак гэта ўжо для Левіна справа другасная. “Галоўнае для мяне — засяродзіцца на творчасці, і атрымліваць асалоду ад любімай працы”, — гаворыць ён.

Фрагмент мемарыялу ў вёсцы Чырвоны Бераг

ГОД ЯНКІ КУПАЛЫ

Волжскі бераг Песняра

На святкаванні юбілею пісьменніка ў Беларусь прыезджалі супрацоўнікі Музея Янкі Купалы з сяла Пячышчы Рэспублікі Татарстан Расійскай Федэрацыі. Менавіта там больш чым паўгода жыў і працаваў Янка Купала ў эвакуацыі пад час Вялікай Айчыннай вайны.

Янка Купала

Іван Ждановіч

Вайна застала Купалу ў Коўне (Каўнасе), там ён спыняўся па дарозе з Рыгі, дзе ўдзельнічаў у рабоце з'езда пісьменнікаў Латвіі. Даследчыкі сцвярджаюць: Іван Дамінікавіч паспеў 22 чэрвеня дабрацца ў Мінск, забраць жонку, Уладзіславу Францаўну, і выехаць у Маскву, адкуль восенню яны выправіліся ў глыб Расіі. А паколькі мінскі дом Купалы згарэў у першыя дні вайны, то кватэра ў будынку мукавольнага прадпрыемства ў Пячышчах, на беразе Волгі пад Казанню, была, па сутнасці, апошнім яго зямным прытулкам. Адтуль 19 чэрвеня 1942 года Купала выехаў у Маскву, куды яго выклікалі тэлеграмай, спыніўся ў гасцініцы “Москва”, а 28 чэрвеня ноччу Пячяр трагічна загінуў там, упаўшы ў лесвічны пралёт.

Музей Янкі Купалы ў сяле Пячышчы Верхнеўслонскага раёна — філіял Нацыянальнага музея Рэспублікі Татарстан. Госці з Волгі прыехалі ў Беларусь на ўрачыстасці з нагоды 130-х угодкаў Пячэра. Загадчыца музея Рыма Абызава і захавальніца фондаў Таццяна Чарнова расказалі журналістам пад час сустрэчы ў Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур, што ў Пячышчах памятаюць пра Купалу. Паводле ўспамінаў старажылаў сяла, з пісьменнікам яны менш зносіліся, а Уладзіслава Францаўна,

педагог па адукацыі, часта прыходзіла ў мясцовую школу, і нават, калі было патрэбна, вяла там урокі. Янка Купала шмат працаваў, выбіраўся з Пячышчаў у Казань водным шляхам, а ўзімку і пераходзіў Волгу на лыжах. У горадзе жылі ў той час у эвакуацыі чле-

яго з красавіка па лістапад — рачным транспартам Казань—Пячышчы. Жонку пісьменніка памятаюць на Волзе хлебасольнай гаспадыняй, яна сябрвала з мясцовымі жанчынамі, прымала іх у сябе дома. Частавала выпечкай. Пэўна, прыкіпела сэрцам да

ля перабралася ў Мінск. І пасля вайны цёця Уладзя прыезджала на Волгу не адзін раз, зберагліся і адпаведныя здымкі 60-х гадоў, з некаторымі пячышчанскімі жанчынамі яна сябрвала, перапісвалася. Жонка Пячэра рупілася і пра тое, каб у Пячышчах адкрыўся хоць

пры паромнай пераправе цераз Волгу пісьменнік пазнаёміўся з дырэктарам млына Іванам Наякшыным. І менавіта па яго запрашэнні пасяліўся з жонкай у кватэры на другім паверсе дома, размешчанага на тэрыторыі прадпрыемства. Пакінуў Пячяр гасцінны кут назаўсёды 19 чэрвеня 1942 года. Музей, даніна павагі да Купалы ад мясцовага люда, адкрыўся ў адным з будынкаў Пячышчанскага камбіната хлебапрадуктаў 28 мая 1975 года, і штогод гэтая дата ў шэрагу іншых адзначаецца ў сяле. Інтэр'ер у мемарыяльным пакоі, па словах загадчыцы музея, адноўлены па старых фотаздымках. У прыватнасці, там ёсць этажэрка, ложак, падстольны абажур і рэпрадуктар — дакладна тыя, якімі карыстаўся Купала. Бо людзі, што жылі ў пакоі пазней, проста палажылі тыя рэчы на гарышча, дзе яны і зберагліся. Стол і кніжная шафа падабраны дакладна такія ж. Дарэчы, новую мэблю народнаму паэту Беларусі, калі ён пасяліўся ў Пячышчах, спецыяльна прывезлі з цэнтральнага ўнівермага Казані.

З вясны 2003 года мемарыяльны пакой аформлены дакладна ў тым месцы, дзе жыў Пячяр. Экспазіцыя расказвае пра жыццё, творчасць Янкі Купалы. Рыма Абызава згадвае, як, наведваючы Казань, прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка азнаёміўся са стэндам, прысвечаным музею, і заўважыў: гэта не проста

мемарыяльная кватэра Купалы, а цэлы куток беларускай культуры на зямлі Татарстана. Музей часта наведваюць госці з Беларусі, у тым ліку і ў складзе афіцыйных дэлегацый. Знаёмяцца з экспазіцыямі экскурсанты з розных рэгіёнаў Расіі і тыя, хто прыезджае па прадукцыю на камбінат хлебапрадуктаў, а бываюць там машыны з Уладзімірскай і Ульянаўскай абласцей, а таксама Чувашы, Марый-Эл, Удмурты, Мардовія... У экспазіцыях музея, дарэчы, адлюстравана і гісторыя прадпрыемства, вядомага з 1895 года, а таксама сяла Пячышчы.

Музей ладзіць шэраг цікавых мерапрыемстваў па школах, пры ім арганізаваны літаратурны гурток, актыўна дзейнічае Клуб сяброў музея, у які, дарэчы, уваходзяць і прадстаўнікі беларускай дыяспары на чале з Сяргеем Марудэнкам. Дочкі-школьніцы Рымы Абызавай, Алёна і Эліна, таксама прыехалі ў Беларусь на Купалаўскія святы, яны чыталі вершы Янкі Купалы, у тым ліку і “А хто там ідзе?” — на татарскай мове. І таму так радаліся госці з Волгі, калі кіраўнік Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Міхаіл Рыбакоў падараваў музею прыгожыя беларускія нацыянальныя касцюмы. Казалі: цяпер і экскурсіі ў іх будзем праводзіць, і святы... Сярод святаў, дарэчы, і Купалле — яго на Волзе ладзіць ужо не першы год. У памяць пра Купалу.

Нацыянальныя касцюмы — для Музея Янкі Купалы ў Пячышчах

ны Акадэміі навук Беларусі — ён сустракаўся з імі, з татарскімі пісьменнікамі, студэнтамі і выкладчыкамі ўніверсітэта, і нават выступаў там на радыёмітынг.

Расказваючы пра быццё сям'і Купалы ў Пячышчах, Рыма Абызава дадае: і сама яна, і іншыя сяльчане зімой пераходзяць Волгу і цяпер на лыжах па зімніку. А на сайце музея ёсць цікавая інфармацыя: праезд да

зямлі, што прытуліла яе з мужам у цяжкую хвіліну. Палюбіла людзей, што былі побач, судзішлі яе ў трагічныя дні, калі Купалы не стала. Дарэчы, мясцовыя ўлады не змаглі хутка арганізаваць выезд Уладзіслава Францаўны ў Маскву на пахаванне мужа летам 42-га. Па звестках музейшчыкаў, толькі праз месяц яна пакінула Пячышчы, выехала ў Маскву, а пас-

невялікі мемарыяльны пакой, прысвечаны Купалу. Пэўна, жывыя і вучні, у якіх Лудзевічыха вяла заняткі, запыталі журналісты. Рыма Юр'ёна падзякавала за ідэю, паабяцала: разам з вучнямі, педагогамі мясцовай школы паспрабуе іх расшукаць.

Паводле дакументаў, якія зберагаюцца ў музеі, Купала жыў у Пячышчах з 13 лістапада. Кажуць,

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Купалле як візітная картка суполак

Багдан Арэшка

У прыгожае старажытнае свята, якое спрадвеку ладзіцца на Бацькаўшчыне, нашы суайчыннікі ў замежжы прыносяць сучасныя рысы. Купальскі абрад па-ранейшаму дапамагае людзям жыць у ладзе і згодзе.

Таямнічасць Купальскай ночы, напоўнення глыбокім сэнсам дзеі з вогнішчам, вадой, палявымі кветкамі-травамі, народныя слевы, карагоды пад зорным небам — усё гэта разам вельмі ўражае тых, хто далучаецца да абраду. Традыцыя святкаваць Купалле ў ноч з 23 на

24 чэрвеня больш даўняя, язычніцкая, яе і па гэты час прытрымліваюцца прыхільнікі “аўтэнтчных”, дахрысціянскіх абрадаў. Але ў некаторых мясцінах Беларусі, іншых краін, дзе жывуць праваслаўныя беларусы, Купальскае вогнішча паляць і ў ноч з 6 на 7 ліпеня. Дарэчы, падрыхтоўка да Купалля, яго правядзенне — цудоўная магчымасць для кожнай беларускай суполкі паказаць не толькі культуру свайго народа, але і ўласную моц і жыццяздольнасць.

У рэдакцыю паступілі паведамленні, што Купалле нашы суайчыннікі, як заўжды, святкавалі ў розных краінах, пры розных рэчках

і азёрах, і нават пры Чорным моры. У Новасібірскай вобласці, напрыклад, свята сабрала сотні людзей у ноч з 6 на 7 ліпеня ў пасёлку Ташара: там жывуць кампактна этнічныя беларусы. Дзея ладзілася па даўніх народных традыцыях, але з улікам і сучасных рэалій. Прыкладам, Купалле “адкрывалі” паважаныя ў рэгіёне людзі — дырэктар Дома культуры “Об” і кіраўнік ансамбля “Радова” Алена Рыбакова, а таксама дырэктар Беларускага культурна-асветніцкага цэнтра ў імя святой Еўфрасіні Полацкай з Новасібірска Аляксандр Лагуценка. Пры тым апошні, віншуючы грамаду са святам, уручыў

Купалле ў пасёлку Ташара пад Новасібірскам

актывістам ташарынскага Клуба беларускіх традыцый, якія ладзілі свята, падарункі ад цэнтра.

Інтрыгай Купалля ў Та-

шары было чаканне князя Купаліша і Купалінкі: дарога далёкая, яны ж дабіраліся ў Сібір з беларускага Палесся! Тым часам гурт “Рад-

ва” спяваў беларускія песні, у тым ліку і прэм'ерную — пра Беларусь. Ладзіліся розныя конкурсы, водныя спаборніцтвы з дзецьмі і дарослымі. І толькі апоўначы з'явілася шаноўныя госці — Купаліш і Купалінка са світай у незвычайных строях, упрыгожаных купальскімі травамі і кветкамі. Ля вялікага Купальскага вогнішча ладзіліся розныя таямнічыя дзеі, было шмат весялосці, цудаў, моладзь шукала прыхаваныя скарбы і, вядома ж, дзівосную папараць-кветку. Славянскі абрад ачышчэння целаў і душаў агнём і вадой, яднання чалавека з прыродай пакінуў незабыўны ўражанні, светлыя ўспаміны.

ШЛЯХІ-ДАРОГІ

Светлыя згадкі даўнейшай пары

У сучасным Вільнюсе ёсць дзясяткі гістарычных месцаў, звязаных з жыццём і дзейнасцю знакамітых беларусаў. Як сведчаць архіўныя дакументы, бываў у колішняй Вільні і Якуб Колас.

Мінскія школьнікі і студэнты на адкрыцці выставы ў Коласаўскім музеі

Пісьменнік, як вядома, любіў дарогі, падарожжы, і шмат радкоў ім прысвяціў. “Тэй, дарогі ў чыстым полі, / Ніці шэрыя зямлі! / Колькі долі і нядолі / Ног людскіх вы праняслі!” — чытаем, напрыклад, у паэме “Сымон-музыка”. Са школы помніцца: яшчэ з маленства хлопчык Кастусь, будучы класік, мусіў прызвычаіцца да частых “пярэбараў”. Яны былі гэткім стылем жыцця бацькі паэта Міхала Міцкевіча, палясоўшчыка князёў Радзівілаў. Пазней

жа, у часы ваеннага ліхалецця, пісьменніку не аднойчы прыходзілася пакідаць родны край, быць далёка ад мілай сэрцу Беларусі.

Ды не ўсе вандраванні, што выпалі на долю Песняра, мелі прысмак горачы і пакутлівых выпрабаванняў. Былі і радасныя. Бадай, самае светлае з іх — шлюбнае падарожжа Якуба Коласа і Марыі Каменскай у чэрвені 1913 года да родных жонкі пісьменніка, якія жылі ў прыгарадзе Вільні. Пазней у артыкуле “Памятные встречи”, які быў

змешчаны ў газеце “Советская Белоруссия” ў 1947 годзе, паэт, апісваючы сустрэчы з Янкам Купалам, прыгадваў тыя дні: “Следующая наша встреча состоялась в июне 1913 года в Вильне. Янка Купала работал в то время в редакции “Нашей нивы”. Он несколько раз навещал меня в окрестности Вильни, в Железнодорожной колонии, где я гостил у родственников своей жены”.

Сёння, апрача прыведзенага сведчання самога Коласа, нам больш нічога

не вядома пра тую вандроўку паэта. Тым не менш тое падарожжа і ўвогуле побыт Коласа у Вільні не аднойчы натхнялі графікаў на стварэнне мастацкіх работ. Сёлета ж тэма жыцця і працы Якуба Коласа ў Вільні, а таксама згадкі пра віленскае акружэнне жонкі паэта Марыі Каменскай сталі падставай для стварэння сумеснай выставы Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа і Літаратурнага музея А. Пушкіна з Вільнюса. У экспазіцыі прадстаўлены графічныя работы Міколы Купавы, фотаздымкі тагачасных супрацоўнікаў газеты “Наша Ніва”, а таксама віленскай радні Марыі Каменскай. Асаблівую ўвагу наведвальнікаў прыцягваюць рукапісы лістоў паэта ў рэдакцыю “Нашай нивы” з фондаў Коласаўскага музея. А літоўскія музейшчыкі перадалі для выставы фотопартрэт Дзмітрыя Каменскага — бацькі Марыі Дзмітраўны і цесця Якуба Коласа.

Іван Дубовік, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Касавіца – гарачая пара для вяскоўцаў

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Ліпень косіць і жне, доўга спаць не дае

Рэгіна Гамзовіч

Ад Купалля і да канца месяца ў ліпені шмат прысвяткаў, пад час якіх і сёння вяскоўцы назіраюць за надвор’ем і робяць прагнозы наконт ураджаю

10 ліпеня праваслаўныя адзначаюць Самсонаў дзень, які звязаны з дажджом, а ў каталікоў — Сем братоў. Пра апошні кажуць: “Сем братоў варажаць, колькі тыдняў пагоды”. Лічылася, што калі на Самсона дождж, то да Бабінага лета будзе мокра.

12 ліпеня — Пятро (Пятро-Павел, Пятроў дзень, Паўлюк) — старадаўняе земляробчае свята. Лічыцца, што ў гэтую пару перастае кувачь зязюля. Яшчэ кажуць, што пасля Пятра лета ідзе на спад. Такі і сэнс выслоўяў “Прышоў Пятрок — апаў лісток”, “Пятро і Павел на гадзіну дзень убавіў”. Некалі дзядзючаты хадзілі ў лес развіваць вянкi, завітыя на Сёмуху, палілі вогнішчы, гатавалі абрадавыя стравы,

гушчаліся на арэлях і спявалі пятроўскія песні.

13 ліпеня — Паўпятро. У гэты дзень вяскоўцы вазілі сена, складвалі стагі.

14 ліпеня — Кузьма і Дзям’ян, свята кавалёў і апекуноў земляробства. Дарэчы, апекуном сваім земляробы лічылі і святога Андрэя, якога праваслаўныя шанавалі 17 ліпеня.

18 ліпеня, на Свята Месяца, вечарам выходзілі глядзець, як “гуляе месяц” (калі ён у фазе поўні). Па колеры яго прадказвалі будучы ўраджай.

21 ліпеня Градавы дзень або Казанская. У некаторых раёнах пачыналі ладзіць зажынкi. Прысвятка Пракоп, Прокл, Гаўрылей у праваслаўных і Якуб, Ганна ў каталікоў былі спалучаны з назіраннямі за надвор’ем і засцярогамі ад граду, дажджу. А Серпавіца — пятніца перад святам Іллі 2 жніўня — лічылася ў некаторых мясцінах Беларусі днём “зазубрывання сярпоў”, падрыхтоўкі да жніва.

КРЫЖАВАНКА

Кут мой мілы!..

Прысвячаецца творчасці і памяці сёлетніх паэтаў-юбіляраў Якуба Коласа, Янкі Купалы і Максіма Танка. Усе словы-адказы пачынаюцца з літары К.

Па гарызанталі: 1. “Лета, ноч, месяц, \ \ ... , чарэсны, \ \ Хлопец, дзяўчына, \ \ Вось вам і песня.” 3 верша Я. Купалы “Паэзія”. 4. “Адкусіў ён ... \ \ Гэты гад, шчупачок”. 3 паэмы Я. Коласа “Міхасёвы прыгоды”. 6. “... наш бедны, ... наш родны! \ \ Лес, балоты і пясок”. 3 верша Я. Коласа “Наш родны ...”. 7. Тады каза разжывецца, як ... разаўецца (прык.). 9. “Вось як цяпер перада мною \ \ Ўстае ... той прыгожа”. 3 паэмы Я. Коласа “Новая зямля”. 11. “І чуюцца радасны ... \ \ Гучае Міхась: “Баравікі”. 3 паэмы “Міхасёвы прыгоды”. 13. “Для агню тут ... багаты, \ \ Як укінецца пажар”. 3 верша Я. Коласа “Вёска”. 14. “Свішчуць саны на марозе, \ \ ... рвуцца і хрыпяць”. 3 верша Я. Коласа “На гасцінцы”. 15. Пасеяўшы — хоць ... , а не сеяўшы — ні снапа (прык.). 18. “Пайшлі ў ход малаток, і ... , і брусок”. 3 верша Я. Купалы “Касьба”. 19. Цэлы дзень касіў сена, а за вечар ... з’ела (прык.). 23. “Сушыць яго сонца, \ \ Хіліць вецярок. \ \ Ные сірацінка, \ \ Плача ...”. 3 верша Я. Купалы “Жытні колас”. 24. “Трымеў твой ... , іскрылася крыніца \ \ Адточаных, як меч, і выкаваных слоў”. 3 верша Я. Коласа “Янку Купалу”. 25. Жыццёвая сіла; сокi. 27. “З свойскіх кветак пралесак ... твая, \ \ Ўся сама — яснага лебядзіная”. 3 верша Я. Купалы “Маладая Беларусь”. 28. “Мільённыя цягнуцца рукі, \ \ Дзе дрэмле купальскі ...”. 3 верша Я. Купалы “Закаятая кветка”.

Па вертыкалі: 1. Джэймс... . Англійскі марход 18 ст.; здзейсніў тры кругасветныя плаванні. 2. “А старанны будзеш, \ \ Да навукі здатны

— \ \ Я прадам кароўку \ \ І ... астатні”. 3 верша Я. Коласа “У школку”. 3. Каса любіць брусок і сала ... (прык.). 4. “Жыві, мілы ... \ \ Многа летаў, зімаў”. 3 верша Я. Купалы “Якубу Коласу”. 5. “Высокі Бераг, ... мой мілы! \ \ Люблю я жоўць тваіх пяскоў”. 3 верша Я. Коласа “Высокі Бераг”. 8. Арэх какосавай пальмы. 10. “Недзе ... ціха струны наладжвае, \ \ Звон падала свой пчала, пралятаючы”. 3 верша М. Танка “Канцэрт у сене”. 12. “І вечная наша ... \ \ З гаючай жывіцай-вадзіцай”. 3 верша М. Танка “Якубу Коласу”. 13. “Натачы, ... \ \ Вострым-востра сярпок”. 3 верша Я. Купалы “Зажынкi”. 16. Жаночая прычоска. 17. “Зямля, плуг і каса — гэта наша ...”. 3 верша Я. Купалы “Касцам”. 20. “Песня і ... \ \ Ходзяць у пары”. 3 верша Я. Купалы “Песня і ...”. 21. “А тых птушак і не злічыш: \ \ ... , кнігаўкі, драчы”. 3 вершаванай казкі Я. Коласа “Рак-вусач”. 22. “Хадзіў ... пад масток, \ \ Лавіў рыбку за хвасток”. 3 верша Я. Коласа “Савось-распуснік”. 24. Повар на судне. 26. Партыя якой-небудзь гульні.

Падрыхтаваў **Лявон Целеш**

Адказы на крыжаванку

Каякi. 22. Коцік. 24. Кок. 26. Кон. 13. Кавалец. 16. Кукля. 17. Крпаса. 20. Казка. 21. Копас. 5. Кут. 8. Какос. 10. Камар. 12. Крыніца. 4. Па вертыкалі: 1. Кук. 2. Кажок. 3. Кусок. 4. Купан. 25. Кілек. 27. Карона. 28. Купан. 15. Капа. 18. Каса. 19. Каза. 23. Каласок. 24. Кніч. 7. Кутас. 9. Куточак. 11. Крпк. 13. Корп. 14. Коні. 23. Каска. 26. Кухарка. 4. Кручок. 6. Край. Па гарызанталі: 1. Іллінік. 4. Кручок. 6. Край.

